

دانشگاه پیام نور
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
استان تهران - واحد ری

پایان نامه
برای دریافت مدرک کارشناسی ارشد
رشته آموزش محیط زیست

گروه آموزش محیط زیست

عنوان پایان نامه :

رابطه سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان مقطع متوسطه با متغیرهای جمعیت شناختی در
شهرستان کوهدشت

اسماعیل رستمی

استاد راهنما:

دکتر مریم لاریجانی

استاد مشاور :

دکتر سعید غلامرضایی

بهمن ۱۳۸۹

تقدیم به

پدر و مادر مهربان و دوستان خوبم

تقدیر و تشکر

شکر و سپاس یزدان پاک را که مرا مشمول الطاف خویش نمود و مسیر زندگی مرا جهت کسب علم و دانش قرار داد.

شایسته است به مقتضای ادب از اساتید گرامی خانم دکتر لاریجانی و آقای دکتر غلامرضایی که با راهنمایی های خود اینجانب را در اجرای هر چه بهتر و کامل تر این پژوهش یاری نمودند، کمال تشکر را داشته باشم.

چکیده:

تحقیق حاضر با هدف شناخت رابطه سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان کوهدشت با متغیرهای جمعیت شناختی آنان با روش توصیفی - پیمایشی و همبستگی انجام شد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه در شهرستان کوهدشت بوده است که با توجه به حجم ۱۳۵۳۰ نفری جامعه پژوهش، با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۷۵ آزمودنی به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شد. با توجه به ساختار جامعه آماری و هدف پژوهش از شیوه نمونه گیری تصادفی طبقه ای به روش انتساب متناسب استفاده شد. دانش آموزان در سه پایه اول، دوم و سوم و همچنین دانش آموزان سال دوم و سوم در پنج گروه با رشته های علوم انسانی، علوم تجربی، ریاضی و فیزیک، فنی و حرفه ای و کار و دانش طبقه بندی شدند. جهت سنجش سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان پرسشنامه ای تدوین شد که شامل ۳۰ سوال برای سنجش سطح آگاهی زیست محیطی بصورت چهار گزینه ای و ۳۰ سوال برای سنجش سطح نگرش زیست محیطی آنان با استفاده از طیف لیکرت بود. همچنین آلفای کرونباخ آن برای سوالات قسمت آگاهی زیست محیطی ۰/۷۱ و برای سوالات قسمت نگرش ۰/۸۳ محاسبه شد.

تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار spss انجام شد. برای بررسی فرضیه های ارتباطی از آزمون همبستگی اسپیرمن و پیرسون و برای بررسی فرضیه های مقایسه ای از آزمون مقایسه میانگین (T-test) و آزمون تحلیل واریانس یکطرفه (F-test) استفاده گردید. همچنین برای بررسی تاثیر توام متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از روش تحلیل رگرسیون چند متغیره استفاده شد.

نتایج این تحقیق نشان داد که بین متغیرهای مستقل پایه تحصیلی، معدل تحصیلی، سطح سواد والدین، جمعیت خانواده دانش آموزان و متغیرهای وابسته آگاهی و نگرش زیست محیطی آنان رابطه معنی داری وجود دارد در حالیکه بین متغیر میزان درآمد خانواده دانش آموزان و سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی آنان رابطه معنی داری وجود ندارد. به علاوه بین سطح آگاهی زیست محیطی و سطح نگرش زیست محیطی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد.

نتایج بررسی آزمون مقایسه میانگین ها نشان داد که بین سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی و جنسیت دانش آموزان تفاوتی معنی داری وجود ندارد. همچنین دانش آموزان ساکن شهر سطح آگاهی زیست محیطی بیشتری نسبت به دانش آموزان ساکن روستا دارند؛ اما در نگرش زیست محیطی آنها تفاوتی معنی داری مشاهده نشد. نتایج نشان داد که بین سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان و متغیرهای مستقل رشته های تحصیلی و نوع شغل پدر آنها تفاوت معنی داری وجود دارد؛ اما بین نوع شغل مادر و سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان تفاوتی معنی داری مشاهده نشد.

نتایج آزمون رگرسیون چند گانه نیز نشان داد که سه متغیر معدل تحصیلی، پایه تحصیلی و سواد پدر دانش آموزان از عوامل موثر بر افزایش سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان بودند که توانستند ۵۸/۲ درصد از معادله را تبیین کنند. همچنین دو متغیر سطح آگاهی زیست محیطی و پایه تحصیلی دانش آموزان توانستند با ۷۷/۲ درصد، بر افزایش سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان تاثیر بگذارند.

فهرست مطالب

فهرست

عنوان

فصل اول : کلیات تحقیق

۱	۱-۱ مقدمه
۳	۲-۱ بیان مساله
۵	۳-۱ ضرورت و اهمیت انجام تحقیق
۶	۴-۱ اهداف تحقیق
۷	۵-۱ فرضیه‌ها
۸	۶-۱ روش انجام تحقیق
۸	۷-۱ روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۸	۸-۱ جامعه آماری و حجم نمونه
۹	۹-۱ روش نمونه‌گیری
۹	۱۰-۱ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۹	۱۱-۱ شرح واژه‌ها و اصطلاحات
۱۱	۱۲-۱ متغیرهای تحقیق
۱۲	۱-۱۲-۱ تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق

فصل دوم : مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱۴	مقدمه
۱۴	۱-۲ بخش اول : مبانی نظری
	۱-۱-۲-۱-۱ قسمت اول: محیط زیست
۱۴	مقدمه
۱۵	الف) بحرا نها و مسائل زیست محیطی
۱۵	۱-۱-۱-۲ رشد جمعیت
۱۶	۲-۱-۱-۲ آلودگی هوا
۱۷	۳-۱-۱-۲ آلودگی خاک
۱۷	۴-۱-۱-۲ آلودگی صوتی
۱۸	۵-۱-۱-۲ آلودگی آب.

۱۹	۶-۱-۱-۲ آلودگی ناشی از مواد رادیو اکتیو
۱۹	۷-۱-۱-۲ گرمایش جهانی اقلیم
۲۰	۸-۱-۱-۲ اثر گلخانه ای
۲۱	۹-۱-۱-۲ تخریب لایه ازن
۲۲	۱۰-۱-۱-۲ باران اسیدی
۲۳	ب) منابع و انرژی های تجدید پذیر و تجدید ناپذیر در طبیعت
۲۳	۱-۱-۱-۲ منابع طبیعی
۲۳	۲-۱-۱-۲ هوا
۲۴	۳-۱-۱-۲ خاک
۲۵	۴-۱-۱-۲ آب
۲۶	۱-۴-۱-۱-۲ چرخه آب
۲۶	۵-۱-۱-۲ انسان و تأمین انرژی
۲۷	۶-۱-۱-۲ انرژیهای تجدید پذیر
۲۷	۱-۶-۱-۱-۲ انرژی خورشیدی
۲۸	۲-۶-۱-۱-۲ انرژی باد
۲۸	۳-۶-۱-۱-۲ انرژی آب
۲۹	۷-۱-۱-۲ انرژیهای تجدید ناپذیر
۲۹	۱-۷-۱-۱-۲ سوخت های فسیلی
۳۰	پ) جنگل و تنوع زیستی
۳۰	۱-۱-۱-۲ انسان و موجودات زنده
۳۰	۲-۱-۱-۲ حیات وحش
۳۳	۳-۱-۱-۲ جنگل
۳۶	ت) کشاورزی
۳۶	۱-۱-۱-۲ تاثیرات کشاورزی بر محیط زیست
۳۸	۲-۲ قسمت دوم: آموزش محیط زیست
۳۸	مقدمه
۳۹	الف) مبانی نظری آموزش محیط زیست
۳۹	۱-۲-۱-۲ اهمیت و لزوم آموزش زیست محیطی
۴۱	۲-۲-۱-۲ آموزش زیست محیط چيست و اهداف آن

- ۴۲ ۳-۲-۱-۲ عناصر ساختاری آموزش محیط زیست
- ۴۳ ۱-۳-۲-۱-۲ ابعاد یادگیری
- ۴۵ ۴-۲-۱-۲ مدلی تلفیقی برای آموزش محیط زیست
- ۴۸ **ب) تاریخچه آموزش محیط زیست**
- ۴۸ ۱-۲-۱-۲ آموزش محیط زیست کی و کجا آغاز شد؟
- ۴۹ ۲-۲-۱-۲ تدوین یک تعریف
- ۵۰ ۳-۲-۱-۲ نقاط عطف در دههی ۱۹۷۰ - استکهلم، بلگراد و تفلیس
- ۵۰ ۱-۳-۲-۱-۲ کنفرانس جهانی محیط زیست بشر - استکهلم
- ۵۱ ۱-۱-۳-۲-۱-۲ بیانیه ی محیط زیست
- ۵۲ ۲-۳-۲-۱-۲ «کارگاه» آموزش محیط زیست بلگراد
- ۵۳ ۳-۳-۲-۱-۲ کنفرانس بین دولتی آموزش محیط زیست - تفلیس
- ۵۳ ۴-۲-۱-۲ تحکیم آموزش محیط زیست در دهه ۱۹۸۰
- ۵۵ ۵-۲-۱-۲ کنفرانس ریو و فراسوی آن دهه ۱۹۹۰
- ۵۷ ۶-۲-۱-۲ اجلاس جهانی توسعه ی پایدار: دهه ی ۲۰۰۰
- ۶۰ ۷-۲-۱-۲ جمع بندی
- ۵۹ **پ) آموزش محیط زیست در ایران**
- ۵۹ ۱-۲-۱-۲ مقدمه
- ۶۰ ۲-۲-۱-۲ روند تحولات آموزش محیط زیست در ایران:
- ۶۱ ۳-۲-۱-۲ قوانین، مقررات و مصوبات مربوط به آموزش همگانی محیط زیست
- ۶۳ ۴-۲-۱-۲ نگاهی کلی به وضعیت آموزش محیط زیست در کشور
- ۶۴ ۱-۴-۲-۱-۲ آموزش رسمی
- ۶۵ ۲-۴-۲-۱-۲ آموزش غیر رسمی
- ۶۵ ۳-۴-۲-۱-۲ آموزش ضمنی
- ۶۶ **ت) آموزش متوسطه**
- ۶۶ ۱-۲-۱-۲ تعریف آموزش متوسطه
- ۶۶ ۲-۲-۱-۲ ابعاد روانشناختی آموزش متوسطه
- ۶۷ ۳-۲-۱-۲ ابعاد جامعه شناسی آموزش متوسطه
- ۶۷ ۴-۲-۱-۲ منابع تعیین هدف برنامه درسی
- ۶۸ ۵-۲-۱-۲ هدفهای کلی آموزش متوسطه در ایران

۶۸	۶-۲-۱-۲ بافت و ساختار آموزشی
۶۸	۷-۲-۱-۲ محتوای مفاهیم محیط زیستی در مقطع متوسطه
۷۰	(ث) پیشینه پژوهشی تحقیق
۷۰	۱-۲-۱-۲ تحقیقات و مقالات داخلی
۷۳	۲-۲-۱-۲ تحقیقات و مقالات خارجی
۷۶	۳-۲-۱-۲ جمع بندی

فصل سوم: روش تحقیق

۷۷	مقدمه
۷۷	۱-۳ روش تحقیق
۷۹	۲-۳ متغیرهای تحقیق
۷۹	۱-۲-۳ متغیرهای وابسته
۷۹	۲-۲-۳ متغیرهای مستقل
۸۰	۳-۳ جامعه آماری
۸۰	۴-۳ حجم نمونه و روش نمونه گیری
۸۲	۵-۳ روش و ابزار گردآوری اطلاعات
۸۶	۶-۳ روایی و پایایی
۸۷	۷-۳ روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل چهارم: یافته های تحقیق

۸۸	۱-۴ مقدمه
۸۹	۲-۴ بخش اول (یافته های توصیفی
۹۹	۳-۴ بخش دوم (یافته های استنباطی
۱۰۴	۱-۳-۴ تحلیل همبستگی میان متغیرهای وابسته سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان با متغیرهای مستقل
۱۰۵	۲-۳-۴ مقایسه میانگین متغیرهای سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان در بین متغیرهای گروه بندی
۱۱۰	۳-۳-۴ تحلیل رگرسیون چندگانه

فصل پنجم: جمع بندی و نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

۱۱۴	۱-۵ مقدمه
-----	-----------

۱۱۴	۲-۵ نتایج توصیفی
۱۱۶	۳-۵ تحلیل آزمون های استنباطی
۱۲۲	۴-۵ تحلیل رگرسیون چندگانه
۱۲۳	۵-۵ نتیجه گیری نهایی و پیشنهادات
۱۲۵	۶-۵ مشکلات و محدودیت های تحقیق

فهرست منابع

۱۲۶	
۱۳۱	پیوست ۱: بیانیه کنفرانس سازمان ملل درباره محیط زیست انسانی، استکهلم
۱۳۷	پیوست ۲: بیانیه ریو
	پیوست ۳: قوانین، مقررات و مصوبات جمهوری اسلامی ایران درباره آموزش همگانی
۱۴۱	محیط زیست
۱۴۴	پیوست ۴: جدول مورگان
۱۴۵	پیوست ۵: پرسشنامه

فهرست جداول ، اشکال و نمودارها

صفحه	عنوان
۲۱	جدول (۱-۲) سهم نسبی گازهای مختلف در ایجاد اثر گلخانه ای انسان منشاء
۵۷	جدول (۲-۲) آموزش محیط زیست: رویدادهای اساسی
۶۴	جدول (۳-۲) تنوع روشهای آموزشی و گروههای مخاطب در حوزه ی آموزش همگانی محیط زیست
۸۲	جدول (۳-۱) تعداد و درصد دانش آموزان در گروههای مختلف مقطع متوسطه
۸۵	جدول (۳-۲) زمینه ها و گویه های سوالات پرسشنامه
۸۹	جدول (۴-۱)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب پایه تحصیلی
۹۰	جدول (۴-۲)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب جنسیت
۹۰	جدول (۴-۳)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب محل سکونت
۹۱	جدول (۴-۴)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب رشته تحصیلی
۹۲	جدول (۴-۵)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب معدل
۹۲	جدول (۴-۶)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب سطح تحصیلات پدر
۹۳	جدول (۴-۷)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب سطح تحصیلات مادر
۹۴	جدول (۴-۸)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب میزان درآمد ماهانه
۹۵	جدول (۴-۹)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب تعداد افراد خانواده
۹۶	جدول (۴-۱۰)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب میزان آگاهی
۹۷	جدول (۴-۱۱)، توزیع فراوانی و درصد پاسخ گویان برحسب میزان نگرش
۱۰۴	جدول (۴-۱۲)، همبستگی متغیرها با استفاده از ضریب همبستگی
۱۰۵	جدول (۴-۱۳) مقایسه میانگین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان دختر و پسر
۱۰۶	جدول (۴-۱۴) مقایسه میانگین سطح نگرش زیست محیطی بین دانش آموزان دختر و پسر
۱۰۶	جدول (۴-۱۵) مقایسه میانگین سطح آگاهی زیست محیطی بین دانش آموزان ساکن شهر و روستا
۱۰۷	جدول (۴-۱۶) مقایسه میانگین سطح نگرش زیست محیطی بین دانش آموزان ساکن شهر و روستا
۱۰۷	جدول (۴-۱۷) خلاصه تجزیه و تحلیل واریانس مربوط به رشته تحصیلی و سطح آگاهی زیست محیطی
۱۰۸	جدول (۴-۱۸) مقایسه سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان با رشته های مختلف تحصیلی
۱۰۹	جدول (۴-۱۹)، خلاصه تجزیه و تحلیل واریانس مربوط به رشته تحصیلی و سطح نگرش زیست محیطی
۱۰۹	جدول (۴-۲۰) مقایسه سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان با رشته های مختلف تحصیلی
۱۱۱	جدول (۴-۲۱) رگرسیون گام به گام بررسی متغیرهای موثر بر سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان
۱۱۱	جدول (۴-۲۲) میزان ضرایب $B, S.E$ و $Beta$ برای معادله رگرسیون متغیرها
۱۱۳	جدول (۴-۲۳) رگرسیون گام به گام بررسی متغیرهای موثر بر سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان
۱۱۳	جدول (۴-۲۴) میزان ضرایب $B, S.E$ و $Beta$ برای معادله رگرسیون متغیرها
۴۶	شکل ۱-۲: اجزاء به هم پیوسته ی آموزش محیط زیست
۴۷	شکل ۲-۲: مدلی برای تدریس و فراگیری در آموزش محیط زیست

- ۸۹ نمودار ۴ - ۱، درصد توزیع پاسخ‌گویان برحسب پایه تحصیلی
- ۹۱ نمودار (۴ - ۲)، درصد توزیع پاسخ‌گویان برحسب رشته تحصیلی
- ۹۴ نمودار (۴ - ۳)، درصد توزیع پاسخ‌گویان برحسب میزان درآمد ماهانه
- ۹۶ نمودار (۴ - ۴)، درصد توزیع پاسخ‌گویان برحسب تعداد افراد خانواده
- ۹۷ نمودار (۴ - ۵)، توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب میزان آگاهی
- ۹۸ نمودار (۴ - ۶)، توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب میزان نگرش

۱-۱- مقدمه :

احترام به زمین و محیط زیست، ریشه در تاریخ بشر دارد و این احترام در بسیاری از داستان های اساطیری و فرهنگ های گوناگون ملل جهان به صورت برجسته خود را می نمایاند. انسان از آغاز دریافت که رمز بقایش آنها در گرو هماهنگی با طبیعت است و آموخت که زوال طبیعت، زوال اوست (نصیری، ۱۳۸۴:۱۹۹)

محیط زیست به تمامی محیطی اطلاق می شود که انسان به طور مستقیم و غیر مستقیم به آن وابسته است و زندگی و فعالیتهای او را در ارتباط با آن قرار دارد (پژمان، ۱۳۸۱). محیط زیست دامنه وسیعی از کارکردها و خدمات ارزشمند برای انسان فراهم می کند و بطور کلی محیط های سه کارکرد عمده دارند:

۱- فراهم آوردن مطلوبیت مستقیم برای افراد جامعه؛

۲- تامین نهادهای لازم برای فرایندهای اقتصادی؛

۳- ایجاد خدمات تامین کننده حیات؛ (رضایی و همکاران، ۱۳۸۲)

در یکی دو قرن اخیر با اوج گیری توانای های ابزاری بشر، آن تعادل زیست محیطی قرون گذشته به زیان طبیعت برهم خورد. لطمات وارده بر طبیعت در این دوران ابعاد اسف بار و بعضاً غیرقابل جبرانی یافت و در ربع آخر قرن بیستم، از مرز فاجعه نیز گذشت. (نصیری، ۱۳۸۴:۱۹۹).

انسان با گذشت زمان دریافت برای بهره برداری بهتر از محیط زیست باید آگاهی بیشتری نسبت به واقعیتهای موجود در آن کسب کند. واقعیتهایی همچون انتقال منابع به نسل های آینده، جلوگیری از تخریب محیط زیست، رفع نیازهای نسل فعلی و را مد نظر داشته باشد (رضایی و همکاران، ۱۳۸۲). اگر مروری بر وضعیت محیط زیست اطراف داشته باشیم، ملاحظه می کنیم که علت دگرگونی و تخریب، ناشی از ناآگاهی و یا عدم توجه انسان به محیط اطراف، به دلیل کمبود آموزش های علمی و کارشناسانه و نیز خودخواهی انسان و پشت پا زدن به ارزش ها و آداب و رسوم گذشته در جهت حفظ و حمایت از آن بوده است (حیدری، ۱۳۸۲).

امروزه لزوم آموزش در ارتقای سطح آگاهی و دانش افراد بر کسی پوشیده نیست و دستیابی به دانش تخصصی، لازمه حل بسیاری از مشکلات و معضلات موجود است. در این میان مسایل حاد محیط زیستی که بشر با آن دست به گریبان است از این امر مستثنی نبوده و بقای نوع بشر و ارتقای سطح زندگی او ایجاب می کند که از رابطه خود با محیط زیست پیرامونش آگاه بوده، آن را درک کند و ارزش ها و دیدگاه هایی را برای حفاظت و بهبود کیفیت آن پروراند. آموزش محیط زیست، کوششی است

آگاهانه برای دستیابی به این هدف برای تمامی سنین و از طریق تمامی نظام های آموزشی رسمی و غیررسمی و با توجه به ماهیت بین رشته ای علوم محیط زیست به کار گرفتن دانش و روش های سایر رشته ها در آن الزامی است (مبرقعی، ۱۳۸۲).

آموزش زیست محیطی به مردم آگاهی های لازم در مورد مشکلات ناشی از تخریب محیط زیست را ارائه و بر لزوم حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی را در همه شئون زندگی تاکید می رزد زیرا توسعه اقتصادی و اجتماعی و زندگی بهتر در گرو حفاظت از محیط زیست است. هدف از آموزش های زیست محیطی کمک به بالا رفتن سطح آگاهی زیست محیطی شهروندان برای حفظ محیط زیست در مقیاس محلی، منطقه ای و جهانی است و همچنین ایجاد و ارتقای حساسیت در افراد نسبت به حوادث و تغییراتی است که در طبیعت رخ می دهد (رضایی و همکاران، ۱۳۸۲).

بی شک یکی از مهمترین راهکارهای حفاظت و حمایت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب و آلودگی آن، بهره مندی از فعالیت های آموزشی است تا از این طریق بتوان سطح دانش و بینش جوانان را ارتقای بخشید و گامی موثر در راستای توسعه پایدار برداشت (حیدری، ۱۳۸۲).

با توجه به مشکلات زیست محیطی که بشر امروزه با آن دست به گریبان است و با پذیرفتن این اصل که نوجوانان و جوانان و بویژه دانش آموزان در مقطع متوسطه آینده سازان فردای جامعه هستند بایستی عوامل و متغیرهای موثر بر میزان آگاهی و نگرش آنها در جامعه شناخته شود تا با برنامه ریزی درست و از طریق آموزش های زیست محیطی و تاکید بر مستندات علمی و تجربی آگاهی آنان را در زمینه محیط زیست افزایش داده و نگرش آنها را نسبت به حفاظت از محیط زیست و بهره برداری بهینه از آن مثبت تر کنیم و آنان را ملزم به اخلاق و یا رفتاری کنیم که خود را مسئول در برابر عملکرد خویش، سرزمین، فرزندان و جامعه بدانند.

۱-۲ - بیان مساله:

امروزه محیط زیست جهانی که بقای بشر در گرو آن است به صورت اسف باری در معرض تهدید قرار گرفته است (نصیری، ۱۳۸۴). توسعه های چشمگیر اقتصادی و اجتماعی در اواخر قرن ۲۰ مشکلات بحرانی را در سر راه محیط زیست ایجاد نمود این مشکلات شامل آلودگی محیط زیست جهانی، از بین رفتن تنوع زیستی، تخریب خاک، رشد بی رویه شهرها و... می باشد (رضایی و همکاران، ۱۳۸۲). رشد لجام گسیخته مصرف (سوختهای فسیلی و ...) در ۵۰ سال گذشته، تاثیرات بسیاری بر منابع و محیط زیست گذاشته است (نصیری، ۱۳۸۴: ۱۳۲). در نتیجه فعالیتهای انسان به طور مستقیم یا غیر مستقیم زیان های جبران ناپذیری را بر طبیعت وارد ساخته است (همان: ۱۳۴). با توجه به روند روبه رشد مصرف گرایانه در بین جوامع بشری و بهره برداری بی رویه و ناپایدار از منابع انرژی تجدید پذیر و تجدید ناپذیر و به ناچار تهاجم برای استفاده همه جانبه و روز افزون از منابع طبیعی خدادادی، عملا انسان به عنوان بیشترین آسیب رسان به محیط زیست کره زمین و در نتیجه قربانی این بحران، جلوه گر شده است (شهبازی، ۱۳۸۲).

بنابر این متخصصان و کارشناسان به این باور رسیده اند که بهره برداری و استفاده صحیح از منابع باید در قالب برنامه توسعه پایدار صورت پذیرد (پزشکپور و همکاران، ۱۳۸۲) و آموزشهای زیست محیطی در محوریت فعالیت ها جهت حصول توسعه ی پایدار در طی دهه های متمادی قرار گیرد. (بلوم، ۲۰۰۸)^۱

از این رو اصلاح روند بحران محیط زیست در گرو اصلاح آموزه های انسان به تغییر در نگرش و دانش انسانها نسبت به سرنوشت خود و محیط پیرامون می باشد و برای حفاظت و بهره برداری بهینه از آن، قبل از هر چیز باید گروه های انسانی را آموزش داد (عمادی، ۱۳۸۲).

تعلیم و تربیت مهم ترین عامل موثر در دگرگونی طرز نگرش و رفتار بشری است که در مسیر رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی، ایجاد دانش و مهارت، تامین فرصت های شغلی و افزایش تولید جامعه به کار گرفته می شود (نصیری، ۱۳۸۴: ۲۱۵)

هدف از آموزش محیط زیست افزایش آگاهیهای شفاف؛ ایجاد فرصت هایی برای همه افراد به منظور کسب دانش، شناخت ارزشها، گرایشها، مسئولیت پذیری و مهارت های مورد نیاز برای محافظت و ارتقاء کیفیت محیط زیست و همچنین فراهم نمودن الگوهای جدید رفتاری برای افراد، گروهها و کل جامعه در قبال محیط زیست است (پالمر، ۱۳۸۲: ۲۶).

^۱ - Nicole Blum

در این بین آشنایی جوانان با علوم پایه محیط زیست در مقاطع مختلف تحصیلی می تواند روحیه سازگاری و حفاظت از منابع طبیعی را در آنها تقویت کرده و حس مسئولیت پذیری را در آنها افزایش دهد. (حیدری، ۱۳۸۴)

دوره نوجوانی و جوانی، دوره رشد تکوینی عقل است و از نظر اجتماعی این دوره مهم ترین دوره انتخاب ها مانند انتخاب دوست، شغل و رشته تحصیلی و ... است (ملکی، ۱۳۸۷: ۴). در کشور ما که نسل جوان آن در صد بالایی از جمعیت را تشکیل می دهد. آموزش محیط زیست می تواند تاثیر قابل توجهی در تقویت فرهنگ زیست محیطی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار داشته باشد (حیدری، ۱۳۸۴)

با توجه به اینکه در سطح دبیرستان با جوانانی سرو کار داریم که به زودی مشاغل و مراحل گوناگون تصمیم گیری در جامع را بر عهده خواهند گرفت؛ لذا توجه به محیط زیست و برنامه ریزی برای آموزش آن به دانش آموزان در این مقطع ضروری به نظر می رسد. از آنجا که افزایش آگاهیهای عمومی و ایجاد نگرش مناسب، مقوله ای خاص در علوم اجتماعی و انسانی محسوب می شود و نوپایی و وسعت و میان رشته ای بودن از خصوصیات علوم محیط زیستی است؛ بنابراین نظر به اهمیت مقوله فوق، نیازمند راهبردی مناسب برای دستیابی به اهداف کلان و خرد می باشیم و با توجه به اینکه برای تدوین یک برنامه آموزشی واقع گرایانه، داشتن وضع موجود آگاهی و نگرش جامعه مخاطب و عوامل تاثیر گذار بر آن بسیار ضروری می باشد لذا برای دستیابی به اهداف آموزشی بایستی نسبت به شناخت میزان آگاهیها و نگرشهای اقشار مختلف جامعه اطلاع کافی کسب کرد.

در واقع مساله اصلی این پژوهش است که معلوم شود دانش آموزان مقطع متوسطه تا چه اندازه با موضوعات مرتبط با محیط زیست، آگاهی و آشنایی دارند و نگرش آنها نسبت به این موضوعات چگونه است و آیا بین متغیرهای جمعیت شناختی دانش آموزان (همچون پایه تحصیلی، میزان درآمد خانواده، معدل، سطح تحصیلات والدین، تعداد افراد خانواده، جنسیت، محل سکونت (شهر یا روستا) و رشته تحصیلی) و سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی آنها رابطه ای وجود دارد؟

۱-۳- ضرورت و اهمیت انجام تحقیق :

در پایان دهه ۶۰ قرن نوزدهم طبیعت به عنوان تامین کننده نامحدود منابع فیزیکی که باید به سود انسان از آن استفاده شود تلقی می شد. اقتصاد دانان عمدتاً در مورد اختصاص و توزیع منابع بحث می کردند و وجود طبیعت را فقط برای نفع و بهره برداری انسان تصور می کردند. (میراب زاده، ۱۳۷۵)

امروزه ما در آستانه‌ی تحولی عمده در شیوه‌ی برخورد خویش با مسایل محیط زیست قرار گرفته‌ایم. در برخورد با معضلاتی که در پیش روی ماست یک شیوه‌ی برخورد، شیوه‌ی معمول و متداول در برخورد با معضلات است که در گذشته وجود داشته، شیوه‌ای که پیشرفت‌های بسیار داشته، اما شکست‌های فراوانی نیز به بار آورده است. شیوه‌ی دوم نویدبخش حل موفقیت‌آمیز و دیرپای مشکلات زیست محیطی است. این راه سعی بر آن دارد که کار را از مقابله به جانب همکاری سوق دهد. طرفداران این شیوه معتقدند که اگر مردم نگرش خود را نسبت به محیط زیست تغییر ندهند، جهان نابود خواهد شد (بوتیکن و کلر، ۱۳۷۸).

با توجه به مشکلات زیست محیطی که هم اکنون در سراسر جهان و کشورمان با آن روبرو هستیم و با عنایت به اینکه در کشور ما نسل جوان درصد بالایی از جمعیت را تشکیل می دهد، آموزش محیط زیست می تواند تاثیر قابل توجهی در تقویت فرهنگ زیست محیطی و رسیدن به اهداف توسعه پایدار داشته باشد. آشنایی جوانان با علوم پایه زیست محیطی در مقاطع مختلف تحصیل می تواند روحیه سازگاری و حفاظت از منابع طبیعی را در آنها تقویت کرده، حس مسئولیت پذیری را به صورت منطقی در آنان افزایش دهد. (حیدری، ۱۳۸۲)

با پذیرفتن این اصل که جوانان آینده سازان فردای جامعه هستند بایستی از طریق آموزش زیست محیطی و با تاکید بر مستندات علمی و تجربی، آگاهی و شناخت آنان را نسبت به محیط زیست افزایش داده و آنان را ملزم به اخلاق و یا رفتاری کند که خود را مسئول در برابر عملکرد خویش، سرزمین، فرزندان و جامعه بدانند. (برومند، ۱۳۷۰)

هدف اصلی از آموزش زیست محیطی، فارغ از اینکه اهداف آن چگونه بیان شوند، آماده کردن مؤثر شهروندان جهان به گونه‌ای است که توانایی و تمایل انجام رفتارهایی را داشته باشند که سلامت و کیفیت محیط زیست را بهبود می‌بخشد و یا حفظ می‌کند. اطلاعات می‌تواند بر نگرش‌ها اثر بگذارد، و نگرش‌ها معمولاً پیش درآمد رفتار مطلوب هستند، هر چند که عوامل دیگری مانند باور ها و ارزش های یک فرد وجود دارند که بر شکل گیری نگرش ها تاثیر می گذارند . اما اگر برنامه‌های آموزش زیست محیطی

چنان طراحی شوند که کارآمد باشند، می‌توان بر بسیاری از این عوامل تأثیر گذاشت (هانگرفورد و ولک، ۱۹۸۹).

با توجه به اینکه در دوره متوسطه نوجوانان خود را در مقابل جامعه مسئول می‌بینند و می‌خواهند در حل مسائل و مشکلات اجتماعی موثر باشند (ملکی، ۱۳۸۷، ص ۳۷). و با در نظر گرفتن تأثیری که دانش آموزان و جوانان به عنوان مدیران و سیاست‌گذاران و صاحبان شغل‌های مختلف نسل فردای جامعه و پدران یا مادران نسل بعدی و همچنین با توجه به جوان بودن کشورمان، این پژوهش کمک می‌کند تا با اطلاع از میزان آگاهی و نگرش دانش آموزان نسبت به محیط زیست و مسائل آن و ارتباط این آگاهی و نگرش با متغیرهای جمعیت‌شناختی، عوامل موثر در افزایش سطح آگاهی و نگرش زیست‌محیطی آنها شناخته شود و برنامه آموزشی مناسب‌تری به منظور حفاظت از محیط زیست و بهره‌برداری پایدار از آن برای آنان تدوین گردد. بنابراین محقق با انتخاب این عنوان و انجام تحقیق امیدوار است بتواند با استفاده از این تحقیق نتیجه‌گیری‌های قابل قبول و مفیدی برای تمامی افراد ذی‌ربط، ذی‌نفع و ذی‌علاقه و همچنین دست‌اندرکاران امر آموزش و پرورش ارائه نماید.

۱-۴- اهداف تحقیق :

هدف کلی :

شناخت رابطه سطح آگاهی و نگرش زیست‌محیطی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهرستان کوهدشت با توجه به متغیرهای جمعیت‌شناختی آنان می‌باشد.

اهداف جزئی :

۱. شناخت رابطه بین سطح آگاهی و نگرش زیست‌محیطی دانش‌آموزان مقطع متوسطه با توجه به متغیرهای جمعیت‌شناختی: پایه تحصیلی، میزان درآمد خانواده، معدل درسی، سطح سواد والدین و جمعیت خانواده آنها.
۲. شناخت رابطه بین سطح آگاهی و نگرش زیست‌محیطی دانش‌آموزان مقطع متوسطه.
۳. مقایسه سطح آگاهی و نگرش زیست‌محیطی دانش‌آموزان با توجه به متغیرهای جمعیت‌شناختی: جنسیت، محل سکونت و رشته تحصیلی.

۱-۵- فرضیه‌ها:

۱. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و پایه تحصیلی آنها رابطه وجود دارد.
۲. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و پایه تحصیلی آنها رابطه وجود دارد.
۳. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و میزان درآمد خانواده آنها رابطه وجود دارد.
۴. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و میزان درآمد خانواده آنها رابطه وجود دارد.
۵. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و معدل درسی آنها رابطه وجود دارد.
۶. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و معدل درسی آنها رابطه وجود دارد.
۷. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و سطح تحصیلات پدر آنها رابطه وجود دارد.
۸. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و سطح تحصیلات پدر آنها رابطه وجود دارد.
۹. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و سطح تحصیلات مادر آنها رابطه وجود دارد.
۱۰. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و سطح تحصیلات مادر آنها رابطه وجود دارد.
۱۱. بین سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان و تعداد افراد خانواده آنها رابطه وجود دارد.
۱۲. بین سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان و تعداد افراد خانواده آنها رابطه وجود دارد.
۱۳. بین سطح آگاهی و نگرش زیست محیطی دانش آموزان رابطه وجود دارد.
۱۴. بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر سطح آگاهی زیست محیطی آنان تفاوت وجود دارد.
۱۵. بین دانش آموزان دختر و پسر از نظر سطح نگرش زیست محیطی آنان تفاوت وجود دارد.
۱۶. بین دانش آموزان ساکن شهر و روستا از نظر سطح آگاهی زیست محیطی آنان تفاوت وجود دارد.
۱۷. بین دانش آموزان ساکن شهر و روستا از نظر سطح نگرش زیست محیطی آنان تفاوت وجود دارد.
۱۸. سطح آگاهی زیست محیطی دانش آموزان در رشته های تحصیلی مختلف با هم تفاوت دارد.
۱۹. سطح نگرش زیست محیطی دانش آموزان در رشته های تحصیلی مختلف با هم تفاوت دارد.